

„Mihai Viteazul – 400 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești“

Aniversarea urcării pe tronul Țării Românești a marelui domn, a aceluia care avea să marcheze în evoluția societății românești un moment de maximă intensitate, unirea politică a celor trei țări surori, a unuia dintre cei mai mari voievozi ai românilor, a constituit și pentru Arhivele Statului un nou prilej de punere în valoare a documentelor deținute în Fondul Arhivistic Național.

Simpozionul organizat cu acest prilej a constituit o abordare diversificată a personalității marelui domn român și un prilej de prezentare, într-o concepție nouă, a faptelor și evenimentelor domniei lui Mihai Viteazul.

În comunicarea sa „Arta politică a lui Mihai Viteazul“, academician Ștefan Ștefănescu de la Facultatea de Istorie, a susținut o viziune nouă privind faptele și acțiunile întreprinse de marele domn, considerând „arta politică“ a lui Mihai Viteazul, care pune bazele „diplomației politice“, ca fiind precursora a măștrilor Nicolo Machiavelli și Jean Bodin. În acest sens, comunicarea arată că: „Mihai Viteazul, conștient că, în condițiile încorsetării otomane, trebuie să se integreze alianțelor antiotomane a demonstrat prin faptele și acțiunile sale legitimitatea domniei sale“.

Marele domn și-a organizat un aparat diplomatic foarte bine pus la punct, a îmbinat, în interesul libertății țării, acțiunea militară ofensivă cu tratativele diplomatice.

Planul lui Mihai Viteazul de creare a unei monarhii absolutiste în spațiul geopolitic în care se aflau Țările Române a fost pregătit de lunga evoluție istorică și a constituit o replică la planurile dominante, la politica cercurilor conducătoare din imperiile vecine. „Unirea temporară a Țărilor Române, se arată în încheierea comunicării – realizată prin geniul militar și arta diplomatică a lui Mihai Viteazul, va sluji drept model pentru statele vecine, pentru întreaga Europă.“

Aprofundând dimensiunile efortului diplomatic depus de domnul român, pe baza unor date și mărturii mai puțin cunoscute, comunicarea „Diplomații și diplomația lui Mihai Viteazul“, prezentată de cercetătorul Andrei Căpușan, de la Ministerul de Externe, susține, cu o nedismulată tentă polemică, superioritatea viziunii politice a lui Mihai, din păcate, nu întotdeauna înțeleasă și susținută corespunzător de agenții săi diplomați, a căror alegere a fost mascată de presiunea conjuncturală și supusă, din nefericire, eternelor patimi omenești.

Comunicarea prezintă solii și agenții diplomați ai lui Mihai și modul în care au înțeles ei să reprezinte interesele domnului.

Bun cunoscător al Imperiului otoman – se spune în comunicare – precum și al limbilor orientale la modă (greacă și turcă), Mihai i-a ajutat pe imperiali în tratativele acestora cu tărie, iar cancelarul polon Jan Zamoyski declara: „Acest Mihai vrea să jongleze cu lumea întreagă“.

Diplomații aflați în serviciul lui Mihai erau și foarte puțin discreți. Secretul tratativilor duse de Mihai nu a fost păstrat nici de polonezi, nici de imperiali care-și împărtășeau informațiile reciproc, în spatele domnului – se arată în încheierea comunicării.

Dr. Maria Dogaru, de la Facultatea de Arhivistică, evidențiază, în comunicarea sa „Sigiliul lui Mihai Viteazul – expresie a unității naționale“, faptul că evenimentele petrecute la sfârșitul veacului al XVI-lea și începutul celui de al XVII-lea au dus la instituirea unor reprezentări heraldice ce au dobândit, în timp, atributul permanenței. S-a constituit, astfel, o stemă a transilvaniei care desemna principatul în ansamblul său. Noua stemă a fost inclusă în sigiliul lui Sigismund Bathory căruia, după tratativele din 1595 cu Țările Române de dincoace de Carpați, îi adaugă stema Țării Românești, stema Moldovei, ca și armele personale.

Înfățișând unirea, Mihai Viteazul a transpus în cadru heraldic noul statut juridic al statului creat. În emblema acestuia a fost cuprinsă, în partea superioară, acvila cruciată, în centru două personaje având între ele scutul cu capul de bour al Moldovei, iar în partea inferioară – doi lei, simbolul Daciei. „În acest mod – concluzionează autoarea – ilustrul domn a relevat codificat dorința sa de a reface Dacia după propriul său plan“.

Înțelegând rolul său în cunoașterea și tratarea istoriei naționale Arhivele Statului au publicat cinci volume cu documente interne și externe – având ca temă „Mihai Viteazul în conștiința europeană“. Unul dintre autorii acestor volume, Constantin Vlad, a susținut, pe baza documentelor studiate, comunicarea „Receptarea lui Mihai Viteazul în conștiința europeană“, prezentare sintetică a epocii în care a acționat Mihai Viteazul, din perspectiva analizei diacronice a psihologiei sociale, impusă de istoria mentalităților. Comunicarea a conturat necesitatea înțelegerii complexe a evenimentelor istorice, dincolo de factologicul pur pentru a stabili

relațiile profunde ale cauzalității istorice. „Documentele emanate din cancelaria voievodului – se arată în comunicarea – denotă reînvierea simbolismului la care se adaugă practicisul național”.

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu, în cuvântul său de deschidere ca și în cel de încheiere a simpozionului, a subliniat că „este normal ca Arhivele Statului să omagieze acest moment care printr-o fericită coincidență, se sărbătorește anul acesta, odată cu împlinirea a 75 de ani de la înfăptuirea idealului pentru care a luptat Mihai Viteazul – unitatea națională”.

Simpozionul organizat s-a bucurat de prezența ministrului de interne – g-ral lt. George Ioan Dănescu, care, în alocuțiunea sa, a arătat că Arhivele Statului trebuie să fie o prezență activă și necesară în punerea în valoare și cunoașterea istoriei naționale prin toate mijloacele de care dispunem.

„Sămânța aruncată de voievodul român – spunea acad. Andrei Oțetea – va lucra ascuns în

cugete, adăugându-se la tot ce-i apropiase pe români, pentru ca apoi, ieșită la lumină, să capete valoare simbolică, de prefigurare a viitorului stat unitar român”, iar marele Nicolae Iorga scria că: „De la 1600, nici un român n-a mai gândit unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul său secura lui ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui de curată și desăvârșită poezie tragică”.

În cadrul manifestării, a fost lansată lucrarea „Temeiurile istorice ale unirii lui Mihai Viteazul”, întocmită de Fl. Stănculescu și dr. Adina Berciu imbinându-se astfel solemnitatea actului aniversar cu rigurozitatea specifică demersului științific obiectiv.

Unirea politică înfăptuită de Mihai Viteazul la 1600 va deveni o realitate abia în 1918, când adunările plebiscitare de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia vor proclama unirea cu patria mamă.

SILVIA POPOVICI

75 de ani de la înfăptuirea statului unitar român

Cu prilejul manifestărilor naționale ocazionate de marea sărbătoare a înfăptuirii unității naționale, Arhivele Statului au organizat o serie de manifestări științifice specifice, atât la sediul central, cât și la filiale, precum și în colaborare cu instituții culturale de profil. Sesiunea de comunicare „1918 – Documentele Unirii” a constituit un eveniment important în viața științifică a instituției noastre la care s-au adus contribuția cercetătorilor din întregul sistem al Arhivelor Statului și care a pus în evidență noi documente sau interpretări ale evenimentelor ce au avut loc cu 75 de ani în urmă.

Comunicările „Rezistența maselor populare din județul Ialomița împotriva ocupanților străini, în perioada 1916 – 1918”, prezentată de Alexandru Vlădăreanu, șeful Filialei Ialomița, a Arhivelor Statului, „Călăreșenii în războiul reîntregirii”, susținută de Nicolae Țiripan șeful Filialei Călărași a Arhivelor Statului și „Lupta vlăscenilor pentru realizarea statului național unitar român reflectată în documente de arhivă”, evidențiată de Ion Bălan de la Filiala Giurgiu, se opresc asupra actelor de rezistență ale populației din județele menționate împotriva ocupanților germani, a ajutoarelor acordate armatei române în războiul reîntregirii, precum și participarea unor reprezentanți ai acestor județe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Comunicările: „Viața politică bucovineană în anii luptei pentru desăvârșirea unității naționale”, realizată de Gavril Irimescu, șeful Filialei

Arhivelor Statului județul Suceava și „Consiliul Național Român din Banat și rolul lui în Unirea Banatului cu România”, susținută de Constantin Brătescu, șeful Filialei Caraș-Severin a Arhivelor Statului, vin să evidențieze politica de deznaționalizare dusă de Imperiul austro-ungar asupra românilor din Banat și Bucovina, constituirea Consiliilor naționale române care trebuiau să realizeze prin măsuri politico-organizatorice unirea cu patria-mamă, precum și conflictele dintre consiliile naționale locale și autoritățile de represiune.

Dorin Goția de la Filiala Sibiu în comunicarea sa „Contribuții ale ASTREI la Marea Unirea din 1918”, susține, pe baza documentelor aflate în fondul documentar „ASTRA”, activitățile desfășurate de către această asociație, care și-a propus, de la începutul existenței sale, unirea tuturor românilor.

„Mărturii privind tratativele dintre sași și români pentru aderarea la actul unirii” s-a intitulat comunicarea prezentată de Monica Vlaicu, șefa Filialei Sibiu a Arhivelor Statului. Comunicarea evidențiază legăturile permanente existente între conducătorii politici sași și conducătorii politici români din Transilvania ce ajută la o perfectă înțelegere a situației existente. Frunțașul politic Anton Schuller – se arată în comunicare – „explică că situația politică a suferit o schimbare radicală, iar sașii aveau ca adversar statul maghiar și trebuie să fie alături de români”. De asemenea, Vasile Goldiș declară că „populației germane din Transilvania i-au fost acor-

date, prin hotărârile Marii Adunări Naționale de la 1 Decembrie 1918, depline libertăți naționale”, exprimându-și convingerea că „statul român le va respecta și vor constitui principiile de bază ale noului stat”. „La adunarea lărgită de la 8 ianuarie 1918 – de la Mediaș” – se arată în încheierea comunicării – sașii s-au declarat satisfăcuți de libertățile de care se bucurau ca cetățeni români și au aderat la unirea cu România”.

Alături de comunicările legate strict de desfășurarea evenimentelor dinainte sau din timpul acțiunilor unificatoare, au fost prezentate o serie de comunicări ce au vizat abordarea, într-o viziune nouă, a statului unitar național, creat în urma acțiunilor plebiscitare de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia. Astfel, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, director general al Arhivelor Statului, a susținut comunicarea „Schimbări în mentalul colectiv după Marea Unire din 1918”. Comunicarea marchează, prin modalitățile de abordare, noua viziune asupra României interbelice, asupra fenomenelor și proceselor ce au avut loc, arătând că a existat sentimentul general că România Mare trebuie să fie o Românie nouă ce viza o dezvoltare generală a poporului român”. Reformele agrare și cea electorală, speranțele oamenilor într-un mit fie el Averescu, fie Iuliu Maniu au creat o puternică efervescență politică.

Abordând tocmai această efervescență politică după Marea Unire, comunicarea „Marea Unire și luptele politice pe care le-a generat”, prezentată de Marin R. Mocanu, director în Arhivele Statului, marchează un reviriment, prezentând lupta partidelor politice – Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc pentru putere prin justificarea contribuției aduse la unitatea națională. „Lupta dintre cele două partide – se arată în încheierea comunicării – devine atât de acerbă încât simbolul reîntregirii la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, devine un permanent izvor de instigație”.

„Învățămintul românesc în primii ani după Marea Unire”, comunicare a Georgetei Anghel de la Direcția Arhivelor Centrale, a urmărit prezentarea modalităților de unificare a sistemelor de învățământ românesc în toate provinciile locuite de români.

Comunicările „Bucureștii în monumentele premergătoare actelor unirii”, realizată de Virgiliu Z. Teodorescu de la D.G.A.S. și „Monumente ale recunoștinței – despre Coloana Infinitului” întocmită de Adrian Adamache, șeful Serviciului Documentare, valorificarea și publicații din D.G.A.S., redau lucrările de artă plastică realizate pe tematica unirii în București sau alte locuri din țară.

Tiberiu Tănase a evidențiat, pe baza relatărilor din presă, în comunicarea „Sărbătorirea

Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 după primul deceniu de la înfăptuire – relatări din presă”, principalele manifestări organizate la București, Alba Iulia, precum și în alte orașe din țară, cu ocazia împlinirii a zece ani de la memoriale act al unirii tuturor românilor, despre care Nicolae Iorga spunea: „Ziua aceea (1 Decembrie 1918) e menită să facă să dispară discordia sufletească dintre fiii aceluiași popor, căruia, deși sfârtecat în bătlăii, i-a fost hărăzit de soartă să gândească și să vorbească aceeași limbă”.

Comunicarea „Lupta pentru unitate națională în concepția generalului Ion Antonescu”, prezentată de Aurelian Teodorescu de la Direcția Arhivelor Centrale, a susținut, pe baza documentelor vremii, uriașa personalitate a lui Ion Antonescu, precum și gândirea sa națională, activitatea sa pentru integritatea României.

În cadrul simpozionului, a avut loc lansarea ultimelor publicații ale Arhivelor Statului dedicate aniversării de la 1 Decembrie „De la Pronunciamentul la Memorandum” și „România, documentele Unirii – 1918”. Prima dintre aceste lucrări a fost elaborată de un colectiv coordonat de Corneliu Lungu, director al Direcției Arhivelor Centrale și și-a propus să ofere informații inedite, ce provin din fonduri mai puțin cunoscute și privesc lupta națională a românilor din toate provinciile pe care le locuia în perioada 1868–1892, de la crearea dualismului austro-ungar, Pronunciamentul (1868) până la memorandumul înaintat Curții imperiale în 1892.

Lucrarea „România – Documentele Unirii – 1918” elaborată de un colectiv condus de prof. univ. dr. Ioan Scurtu, director general al D.G.A.S., a fost gândită în contextul în care Arhivele Statului trebuiau să fie prezente la cea de a 75-a aniversare a Unirii, într-un mod specific.

Lucrarea, tradusă în două limbi de circulație, franceză și engleză, este limitată strict la perioada 1916–1923, adică de la intrarea României în Războiul reîntregirii, până la consfățirea României Mari prin Constituția din 1923.

Instituția Arhivelor Statului, importantă deținătoare a tezaurului istoric național, a fost solicitată să sprijine, prin documentele deosebite pe care le păstrează și conservă, numeroasele manifestări științifice organizate de Inspectoratele de cultură din județele Timiș, Caraș-Severin, Arad, Neamț, Covasna, Harghita, Brăila, Satu Mare, Cluj, precum și de Muzeul Național de Istorie, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, Biblioteca Centrală Universitară, Ministerul de Externe, Ministerul Apărării Naționale. Arhivele Statului au participat la expozițiile fotodocumentare cu facsimile după documentele semnificative ale luptei pentru unitate națională, precum și cu comunicări bazate

pe documente-mai puțin cunoscute circuitului științific.

De asemenea, Arhivele Statului au organizat o expoziție itinerantă „România – documentele Unirii – 1918“, ce a fost expedită de Ministerul de Externe la 60 de oficii diplomatice și centre culturale românești. O expoziție asemănătoare a fost realizată și în holul Direcției Generale a Arhivelor Statului. În cadrul manifestărilor dedicate Marii Uniri, cercetători din Arhivele Statului au fost solicitați să participe la emisiuni radio și TV în cadrul cărora s-au pre-

zentat documente programatice ale Marii Uniri, personalități ale Unirii. În presă au fost publicate documente inedite despre actul unirii.

Prin ansamblul manifestărilor organizate, la care Arhivele Statului au fost parte, s-a evidențiat potențialul științific și uman de care dispune această instituție de prestigiu din România, considerată de „unii“, până la revoluție, ca o „cenușăreasă“ a cercetării științifice.

SILVIA POPOVICI